

FOTOGRAFIJE

ZVONKO MAKOVIĆ

Jedna od najpoticajnijih i najpoznatijih knjiga o fotografiji nedvojbeno je ona američke autorice Susan Sontag. Nazvana nepretenciozno "O fotografiji", ona u nekoliko poglavlja govori prije o stvarnosti nego o fotografiji. Pa ipak, odnos žive stvarnosti i stvarnosti zaustavljene na fotografskim snimkama nigdje se na razlaže tako precizno i zavodljivo kao u toj knjizi. Ono što će se neupućenijem čitaocu činiti pomalo neobičnim jest priznanje Susan Sontag da je nipošto ne treba smatrati ljubiteljem fotografija. Štoviše, prije bi se moglo reći kako je temi te knjige prišla zbog toga što ju je fotografija iritirala. Kada je riječ o odnosu stvarnosti i fotografije, možemo radije govoriti o njezinoj nad-realističnosti nego o nekom zrcaljenju činjeničnog stanja. Tu nad-realnu prirodu fotografskog medija Sontagova objašnjava: "Ono što fotografiju čini nadrealnom, ne-

poreciv je patos poruka iz minulog vremena." Upravo stoga autorica naziva fotografije "melankoličnim predmetima" na kojima "na najintimniji i najbolniji način pratimo stvarnost ljudskog starenja". Knjiga "O fotografiji" pisana je na početku sedamdesetih godina, a desetak godina kasnije u jednom će intervjuu Susan Sontag reći kako nikada sa sobom ne nosi fotografski aparat, niti je ikada osjećala poriv da fiksira neki trenutak. "Ali postoji nekoliko primjera koji proturječe mome osnovnom stavu prema fotografiji", napominje. "Imam sina koji je sada već zreo čovjek. Nikada u kući nismo imali foto-aparat. No, prvih šest godina njegova života imali smo kućnu pomoćnicu. Ja sam radila, predavala sam, moj muž isto tako, pa je ona bila s djetetom. Imala je mali "Kodak" i neprestano ga snimala. Bilo je na stotine njegovih slika. Sada su te fotografije za

ROMEO IBRIŠEVIĆ

ROMEO IBRIŠEVIĆ

ROMEO IBRIŠEVIĆ

ROMEO IBRIŠEVIĆ

ROMEO IBRIŠEVIĆ

ZLATKO KALLE

JADRAN MIMICA

JADRAN MIMICA

JADRAN MIMICA

mene izuzetno važne. Kad bi nekim slučajem došlo do požara, mislim da bih među najdragocjenijim stvarima spasila baš njih." Ovih dana često pomišljam na fotografije što ih je svojedobno snimala kućna pomoćnica slavne književnice i, dakako, na značenje što su ga u toku vremena zadobile te slike u hijerarhiji životnih vrijednosti Susan Sontag. Svakodnevno slušam o izuzetno važnom značenju fotografija. Ali, nažalost, ne kao hipotetičnu frazu "kad bi nekim slučajem došlo do požara...", već kao konstataciju kako su "nakon požara..." i "nakon bombardiranja..." mnogi ostali bez igdje ičega. Čak i bez fotografija. Nedavno na televiziji jedno djeteprognanik tužno konstatira kako više nikada neće vidjeti fotografije sa svojih rođendana. One su, naime, nestale u kršu srušene i spaljene kuće. Ta spoznaja djeteta o gubitku nečega najdragocijenijeg, onih "melankoličnih predmeta" koji posredno oblikuju buduću život, jedno je od najpotresnijih svjedočanstava o tragediji ovoga rata.

Jedna moja znanica, koja je ostala bez obiteljske kuće i svega u njoj, pravu težinu gubitka vidi upravo u tome što više nema fotografija. Čak ni fotografija umrlih roditelja. "Kako ću svojoj djeci vratiti u sjećanje njihovu baku i djeda? Sve sam izgubila", kaže ona.

Mrtvi i ranjeni, srušene kuće koje su prije svega domovi, razorene crkve i neobrana ljetina, brojni vojnici, zatim izgnanici, kolone ljudi,

pa uništeni tenkovi uz rub izrovanih cesta...Što sve ne nalazimo na fotografijama iz ovoga našeg rata! Rat je postao svakodnevica, a da nismo ni osjetili kako je započeo. Kada je točno počeo ovaj rat u Hrvatskoj? Ja sam ga prepoznao na fotografiji: na njoj je uplakano lice djevojčice koju na rukama drži starija žena na sprovodu djevojičina oca: njega su ubili Srbi u Borovu selu još na početku svibnja 1991. To potresno mlado lice ne gleda u kameru, baš kao ni jedno drugo lice u kadru. Čitav se prizor doima pomalo nelagodno, jer nas prisutni isključuju iz svoga prostora. Ni jedan nas pogled ne poziva na sudjelovanje, a mi smo ipak duboko potreseni zgusnutom patnjom. Tu sam fotografiju vidio u novinama. Zatim isti prizor, isto lice snimljeno i video-kamerom. Neposredno nakon toga počeo sam izdvajati stranice različitih novina, pa zatim izrezivati fotografije. Tu svoju iznenadnu sakupljačku strast tumačio sam time da tim snimkama želim dublje u pamćenju zadržati vrijeme rata. To sačuvano vrijeme, utisnuto u sliku, pomoglo mi je da sebi objasnim sve ključne dileme: moralne, emocionalne, rodoljubne...Pomoću fotografije gradio sam tako jedno potpuno novo osobno iskustvo koje smatram izuzetno važnim za vlastiti intelektualni i uopće ljudski integritet.

U Zagrebu, Božić 1991.

ZLATKO KALLE